Răspunderea persoanei juridice pentru infracțiuni contra patrimoniului

Lector univ. dr. Andra-Roxana Trandafir
Facultatea de Drept, Universitatea din București

Rezumat: *Materialul prezintă datele statistice în materia răspunderii penale a persoanei juridice pentru infracțiunile contra patrimoniului. Analiza acestor date arată că, deși există un număr destul de mare de persoane juridice cercetate pentru astfel de infracțiuni, procentul celor trimise în judecată este mic. Majoritatea persoanelor juridice care ajung în fața instanțelor sunt cercetate pentru infracțiunea de înșelăciune, dar alte infracțiuni sunt de asemenea prezente.*

Cuvinte cheie: *persoane juridice, date statistice, înșelăciune, furt, abuz de încredere*

Criminal liability of legal persons for crimes against property

Abstract: *The paper presents the statistical data in the field of criminal liability of legal persons for offences against property. The analysis of these data shows that, although many legal persons are investigated for such criminal offences, the percentage of the ones sent in front of the court is actually low. The majority of the legal persons who are being judged perpetrated a type of fraud, but other criminal offences are also encountered.*

Key words: *legal persons, statistical data, fraud, theft, breach of trust*

La o analiză a datelor statistice conținute în Rapoartele de activitate ale Ministerului Public¹, rezultă că, anual, există un procent mai mare (38%) sau mai mic (4%) de infracțiuni contra patrimoniului pentru care persoanele juridice au fost trimise în judecată în perioada 2009-2019. Situația persoanelor juridice cercetate pentru astfel de infracțiuni este însă diferită: au fost 1362 persoane juridice cercetate în perioada 2007-2019, dintre care 192 au fost trimise în judecată prin rechizitoriu și una prin acord de recunoaștere a vinovăției. Se remarcă așadar, în această materie, numărul mare de persoane juridice netrimise în judecată (1169), adică un procent de 85.83², printre cele mai mari din categoria tuturor infracțiunilor reținute în sarcina acestor entități. Situația persoanelor juridice cercetate, pe ani, se regăsește în graficul următor:

* Materialul face parte din lucrarea [Răspunderea penală a persoanei juridice](#), ce va apărea la începutul lunii septembrie 2020 la Ed. C.H. Beck.

¹ A se vedea rapoartele existente pe site-ul mpublic.ro.

² Datele sunt calculate pe baza informațiilor conținute în Adresele nr. 3305 din 23 octombrie 2019 și 981 din 29 aprilie 2019 transmise de Ministerul Public ca răspuns la solicitarea noastră de date statistice privind răspunderea penală a persoanelor juridice.

Este evident, așa cum rezultă din aceste date, că infracțiunile contra patrimoniului sunt deseori legate de entitățile colective, chiar dacă ele nu ajung în realitate în fața instanțelor. Desigur, există anumite infracțiuni „vedetă”, pentru care persoanele juridice sunt cu precădere cercetate ori chiar condamnate, în timp ce alte infracțiuni rămân mai degrabă excepții. Le vom analiza pe fiecare în cele ce urmează.

1. Infracțiuni de furt

Deși la o primă vedere pare puțin probabil, în practica judiciară s-a pus problema reținerii infracțiunii de furt în sarcina persoanei juridice. 153 de persoane juridice, majoritatea societăți, au fost cercetate pentru această infracțiune în perioada 2007 - 2019, dar numai 21 au fost trimise în judecată (toate prin rechizitoriu)³.

De exemplu, într-o cauză, o societate care ca avea ca obiect de activitate recuperarea de obiecte date în leasing a fost trimisă în judecată pentru comiterea infracțiunii de furt calificat, reținându-se în esență, în actul de sesizare al instanței, că, prin intermediul unui angajat al său, care a acționat în realizarea obiectului de activitate și interesul persoanei juridice, a luat fără drept din posesia legitimă a unei persoane (utilizator potrivit contractului de leasing încheiat cu o instituție financiară nebancară) plăcuțele de înmatriculare ale autoturismului, proprietatea societății, pentru a le remite acesteia din urmă. Atât prima instanță, cât și instanța de apel au decis că se impune achitarea societății și a angajatului care a luat plăcuțele de înmatriculare din posesia utilizatorului, întrucât lipsește scopul însușirii pe nedrept specific infracțiunii de furt, ceea ce rezultă din aceea „că inculpatul H.G. nu și-a însușit cele două plăcuțe de înmatriculare în scopul de a intra în posesia acestora și de a beneficia de bunul sustras, ci în scopul realizării obiectului de activitate al societății la care era angajat în acel moment, respectiv S.C. A.R. SRL”⁴. Așa cum am arătat și cu altă ocazie, deși pe fondul cauzei, achitarea inculpatului

⁴ A se vedea Jud. Cluj-Napoca, secția penală, sentința penală nr. 1512 din 22 decembrie 2011, definitivă prin respingerea recursului de către C.A. Cluj, secția penală și de minori, prin decizia nr. 726/R/2 din 10 mai 2012, cu

persoană fizică și a persoanei juridice pentru săvârșirea infracțiunii de furt apare ca judicioasă, câteva precizări trebuie făcute cu privire la existența infracțiunii de furt. Subliniem că nu se poate afirma cu titlu general că însușirea plăcuțelor de înmatriculare ale unui autoturism de către un angajat al unei societăți de recuperare a bunurilor date în leasing, din cauza neplății ratelor de leasing, „*nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de furt, întrucât lipsește scopul însușirii pe nedrept, fapta fiind comisă în baza mandatului primit de la persoana juridică, însă cu depășirea limitelor acestuia*”, întrucât o asemenea interpretare ar echivala cu o încurajare dată unor astfel de persoane să acționeze în afara limitelor legale și contractuale aplicabile în această materie. Apreciem că instanța de fond ar fi trebuit să analizeze mai temeinic dacă bunul a fost luat în scopul însușirii *pe nedrept*, deoarece nu ori de câte ori există o depășire a limitelor mandatului, înseamnă că lipsește și scopul prevăzut de lege pentru existența infracțiunii de furt. Însușirea presupune trecerea bunului din sfera de stăpânire a subiectului pasiv și trecerea lui în sfera de stăpânire a subiectului activ⁵, fiind fără relevanță dacă făptuitorul a luat bunul pentru sine sau pentru altul ori dacă acesta a păstrat bunul. Ceea ce este relevant este că făptuitorul se comportă cu privire la bun ca și cum ar fi al lui. Chiar dacă, într-adevăr, în speța de față, este evident că scopul însușirii pe nedrept lipsește în ceea ce privește persoana juridică, nu la fel de clară este o asemenea absență în ceea ce-l privește pe inculpatul persoană fizică⁶.

Există și alte dosare în care s-a ridicat problema răspunderii penale a persoanei juridice pentru furt, instanțele admitând o astfel de posibilitate, fără însă a se ajunge încă la o analiză pe fondul cauzei⁷.

2. Abuz de încredere

Infracțiunea de abuz de încredere face parte dintre cele ușor de imaginat în sarcina unei persoane juridice, dat fiind faptul că, de multe ori, aceasta este ceea ce încheie un contract netranslativ de proprietate în temeiul căruia primește un bun. Practica judiciară interpretează însă în mod larg noțiunea de „*persoană căreia i s-a încredințat un bun cu un anumit titlu și într-un anumit scop*”. Astfel, într-o cauză în care o societate a încheiat un contract de leasing, în calitate de utilizator, având ca obiect dreptul de folosință a unui echipament buldoexcavator, fără ca ulterior să plătească ratele corespunzătoare la termenele convenite și nici să restituie bunul ca urmare a notificării în acest sens primite de la proprietar, instanța a reținut infracțiunea de abuz de încredere în sarcina administratorului societății utilizatoare. Este interesant de observat că persoana fizică a încercat să se apere arătând că societatea „*este cea care ar trebui să răspundă penal și nu inculpatul ca persoană fizică, întrucât contractul a fost încheiat cu această societate*”. Instanța a reținut însă că se reține că apărarea este vădit neîntemeiată, având în vedere, pe de o parte, că societatea ca persoană juridică a fost reprezentată de administratorul său și, pe de altă parte, că dispozițiile art. 19¹ C.pen. din 1969, reiterate în art. 135 alin. (1) și (3) C.pen. prevăd că persoanele juridice răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice, dacă fapta a fost săvârșită cu forma de vinovăție prevăzută de legea penală, iar răspunderea penală a

notă de A.R. Trandafir (Ilie), Răspunderea penală a persoanei juridice. Jurisprudență rezumată și comentată, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 209 și urm.

⁵ A se vedea V. Cioclei, Drept penal. Partea specială I. Infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2019, p. 246.

⁶ A se vedea Nota la Jud. Cluj-Napoca, secția penală, sentința penală nr. 1512 din 22 decembrie 2011, disponibilă la adresa www.rolii.ro.

⁷ A se vedea, de exemplu, Jud. Târgu-Bujor, secția penală, sentința penală nr 72 din 3 aprilie 2013; Jud. Târgu-Bujor, secția penală, sentința penală nr. 332 din 24 aprilie 2013, ambele disponibile la adresa www.rolii.ro.

persoanei juridice nu exclude răspunderea penală a persoanei fizice care a contribuit, în orice mod, la săvârșirea aceleiași infracțiuni⁸. Într-adevăr, dispozițiile legale privind cumulul răspunderii persoanei fizice cu cea a persoanei juridice nu lasă urmă de interpretare. Ar fi fost însă binevenită o analiză a instanței cu privire la deținerea bunului de către persoana fizică, având în vedere că, într-adevăr, contractul de leasing era încheiat cu societatea, iar nu cu administratorul său. Deși s-ar putea ajunge la o soluție similară (cea a condamnării persoanei fizice, dar alături de persoana juridică), credem că ar fi fost nevoie de o motivare mai precisă (de exemplu, s-ar putea imagina o motivare care să arate că, în temeiul contractului de leasing, folosința bunului se transmite nu doar către persoana juridică, dar și către persoanele care, potrivit regulilor interne, au dreptul să decidă asupra respectivului bun – deși, din punct de vedere civil, acestea dețin bunul în temeiul altui titlu, care provine de la angajatorul lor, precum un contract de mandat sau de muncă – și că nu se poate admite o perspectivă care să limiteze subiectul activ al abuzului de încredere la partea din contract, întrucât astfel s-ar eluda ușor dispozițiile legii penale privind răspunderea persoanei fizice, persoana juridică nefiind decât un „paravan” pentru comiterea de fapte penale; în orice caz, și dacă am interpreta textul de lege restrictiv, persoana fizică tot ar putea răspunde, în calitate de complice la respectiva infracțiune etc.).

3. Bancrută frauduloasă

Nouă persoane juridice au fost cercetate penal pentru infracțiunea de bancrută frauduloasă, iar trei au fost trimise în judecată în perioada 2007 - 2019⁹.

Într-unul din aceste dosare, confruntată cu posibilitatea ca o persoană juridică să comită infracțiunea de bancrută frauduloasă, instanța supremă a decis că, în procedura insolvenței, fapta reprezentantului administratorului judiciar care, în fraudă creditorilor, înscrie în tabelul de creanțe o creanță sub condiție suspensivă ca fiind o creanță pură și simplă, deși condiția nu este îndeplinită și, prin urmare, suma care reprezintă valoarea creanței nu este datorată – cu consecința efectuării plății acestei sume nedatorate, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de bancrută frauduloasă prevăzută în vechile dispoziții ale art. 143 alin. (2) lit. b) din Legea nr. 85/2006, care au corespondent în art. 241 alin. (1) lit. b) C.pen., ce incriminează fapta persoanei care, în fraudă creditorilor, înfățișează datorii inexistente sau prezintă în registrele debitorului, în alt act sau în situația financiară sume nedatorate, iar societatea profesională cu răspundere limitată, ca formă de exercitare a profesiei de practician în insolvență cu personalitate juridică, desemnată administrator judiciar în procedura insolvenței, răspunde penal pentru infracțiunea de bancrută frauduloasă săvârșită de reprezentantul său, în realizarea obiectului de activitate al societății desemnate administrator judiciar în procedura insolvenței¹⁰.

4. Înșelăciune

Dintre infracțiunile contra patrimoniului, infracțiunea de înșelăciune este cel mai des reținută în sarcina persoanelor juridice. Totodată, din rândul infracțiunilor prevăzute în Codul penal,

⁸ A se vedea C.A. Bacău, secția penală, cauze minore și familie, decizia nr. 1059 din 12 octombrie 2016, definitivă, disponibilă la adresa www.rolii.ro. În același sens, a se vedea Jud. Constanța, secția penală, sentința penală nr. 558 din 27 aprilie 2015, disponibilă la adresa www.rolii.ro.

⁹ Adresa 3305 și Adresa 981, cit. supra.

¹⁰ A se vedea I.C.C.J., secția penală, decizia nr. 248/A din 2 iulie 2015, disponibilă la adresa www.scj.ro. Pentru analiza reținerii infracțiunii de bancrută frauduloasă în sarcina persoanei juridice, a se vedea D. Pârgaru, *Infracțiuni în legătură cu procedura insolvenței*. Teză de doctorat, Universitatea din București, 2019, p. 157.

este cea pentru care persoanele juridice au fost cel mai adesea cercetate. Astfel, 876 de persoane juridice au fost cercetate în perioada 2007-2019, dintre care (doar) 147 au fost trimise în judecată (una prin acord de recunoaștere a vinovăției și toate celelalte prin rechizitoriu)¹¹. Modalitățile faptice de comitere a faptei sunt dintre cele mai variate.

A. Înșelăciune în relațiile între profesioniști prin cecuri sau bilete la ordin

S-a reținut, de exemplu, infracțiunea de înșelăciune în sarcina unei societăți care a încheiat mai multe contracte de vânzare-cumpărare a unor mărfuri necesare desfășurării activității societății, pentru achitarea cărora a emis în favoarea unor alte societăți 33 de file cec și 37 de bilete la ordin, fără a avea disponibil necesar în cont și fără ca societățile respective să cunoască incapacitatea de plată. Prin această modalitate, s-a reușit înșelarea unui număr de 14 societăți comerciale furnizoare, cauzându-le acestora un prejudiciu¹².

Într-o altă cauză, s-a reținut infracțiunea de înșelăciune în sarcina unei societăți care a indus în eroare reprezentanții unei alte societăți cu ocazia încheierii unui contract, creând impresia că la acea dată societatea își desfășoară activitatea comercială în mod normal, că avea deschis cont la bancă, precum și faptul că vor achita contravaloarea mărfii ridicate, pentru plata carora au emis un bilet la ordin, refuzat însă la plată din lipsa de disponibil¹³.

B. Înșelăciune prin crearea unei aparențe de bonitate comercială

S-a reținut, de asemenea, infracțiunea de înșelăciune într-o cauză în care două societăți au creat o serie de circuite de documente în cazul utilajelor de construcții, pentru a da aparența de legalitate a operațiunilor comerciale derulate, fiind emise facturi care aveau înscrise operațiuni comerciale nereale. Conform documentelor existente la dosar, una dintre societăți a înregistrat în patrimoniu și în evidențele contabile achiziții în baza unor facturi cu operațiuni comerciale nereale, iar cealaltă a procedat în același mod când a înregistrat achiziționarea acestor utilaje de la societatea cealaltă și vânzarea mai departe către IFN-uri. Modalitatea de lucru utilizată în aproape toate cazurile analizate de vânzări de utilaje către IFN-uri este următoarea: o societate încheia contractele de vânzare-cumpărare utilaje de construcții și emitea facturile către societățile de leasing, care erau încasate de regulă la diferență de câteva zile de la emitere și după încasarea contravalorii acestor facturi în conturile bancare, se emiteau facturile de aprovizionare, realizându-se circuitul de documente conform celor prezentate. După încasarea banilor proveniți din înșelarea societăților de leasing, se întocmea documentația financiar contabile justificative de achiziție a utilajului ce făcea obiectul contractului, precum și de transferarea sumelor de bani către conturile altor societăți comerciale de unde îi extrăgea în numerar. Crearea aparenței realității și legalității operațiunilor de achiziționare și comercializare a utilajelor de către această societate avea o dublă valență: pe de o parte, în cazul unui control pe linie financiar-contabilă, existența documentelor justificative de achiziție („intrarea”) creau impresia realității operațiunilor iar pe de alta, evidențierea operațiunilor în contabilitatea societății conducea la creșterea bonității acesteia prin crearea aparenței unei activități comerciale remarcabile¹⁴.

¹¹ Adresa 3305 și Adresa nr. 981.

¹² A se vedea Trib. Buzău, secția penală, sentința penală nr. 123 din 14 iulie 2009, definitivă, cu notă de A.R. Trandafir, Răspunderea penală a persoanei juridice. Jurisprudență rezumată și comentată, cit. supra, p. 221 și urm.

¹³ A se vedea Jud. Bacău, sentința penală nr. 668 din 8 aprilie 2013, disponibilă la adresa www.rolii.ro.

¹⁴ A se vedea Trib. București, secția a II-a penală, sentința penală nr. 846 din 6 decembrie 2010, definitivă, cu notă de A.R. Trandafir (Ilie), Răspunderea penală a persoanei juridice. Jurisprudență rezumată și comentată, cit.

C. Înșelăciune prin emiterea de adeverințe de muncă conținând date nereale, în vederea obținerii unui credit de către persoane fizice

Mai multe dosare penale au ridicat problema participăției penale la infracțiunea de înșelăciune în situația în care au fost eliberate adeverințe care atestau calitatea de angajat a unor persoane la o societate unde nu lucraseră niciodată. Astfel, s-a apreciat că reprezintă complicitate la înșelăciune, precum și la uz de fals, fapta unei societăți al cărei administrator, a semnat la rubrica „reprezentant legal al angajatorului”, în dreptul propriului nume, o adeverință ce urma să ateste calitatea de angajat a unei persoane la respectiva societate, deși nicio persoană nu figura ca angajat acel moment, iar după contrafacerea unui contract individual de muncă, a semnat cu știință pentru conformitate pe copia acestuia, toate aceste acte fiind folosite pentru obținerea unui credit bancar, inducând în eroare reprezentanții băncii, prin prezentarea ca adevărată a împrejurării mincinoase că este angajat la respectiva societate¹⁵. Dimpotrivă, într-o cauză similară, la nivelul aceleiași instanțe există practică potrivit cu care persoana juridică trebuie achitată pentru complicitate la înșelăciune, întrucât nu se poate dovedi că fapta a fost comisă în realizarea obiectului de activitate, în numele sau în interesul său, simplul fapt că administratorul a semnat niște adeverințe neînsemnând că vreuna din aceste condiții este îndeplinită¹⁶. În ceea ce ne privește, apreciem că nu există dubii cu privire la reținerea elementului material în sarcina persoanei juridice, atâta vreme cât adeverința este emisă de societate și poartă ștampila acesteia, însă ar fi trebuit făcută o discuție cu privire la elementul subiectiv propriu persoanei juridice. De altfel, în alte cauze, s-a reținut că față de persoana juridică nu s-a putut stabili o culpă distinctă de cea a angajaților săi, astfel încât se impune achitarea acesteia pentru infracțiunea de înșelăciune¹⁷.

D. Înșelăciune în domeniul medical

Într-un caz foarte mediatizat, alături de infracțiunile de uz de fals și participație improprie la zădărnicierea combaterii bolilor, s-a reținut că o societate „*în intervalul 1 iunie 2010 - 16 mai 2016, a indus în eroare reprezentanții a 340 de unități sanitare prin prezentarea ca adevărată a unor calități mincinoase ale produselor proprii, referitoare la concentrația substanțelor active și la eficiența biocidă, precum și prin utilizarea de mijloace frauduloase constând în etichete și alte înscrisuri ce atestă elemente de conformitate nereale, determinându-i în acest mod să încheie contracte de achiziție de produse biocide și pricinuindu-le o pagubă*”¹⁸, fapte care întrunesc elementele constitutive ale 310 infracțiuni de înșelăciune în formă continuată,

supra, p. 395 și urm., de asemenea și în Notă la sentința nr. 846 din 6 decembrie 2010 pronunțată de Trib. București, secția a II-a penală, definitivă la 22 mai 2012, AUBD 2013, p. 111-119.

¹⁵ A se vedea Jud. Cluj-Napoca, sentința penală nr. 220 din 3 martie 2011, disponibilă la adresa www.rolii.ro. Pentru cauze similare, a se vedea Jud. Cluj-Napoca, sentința penală nr. 188 din 1 martie 2011, definitivă, disponibilă la adresa www.rolii.ro; Jud. Cluj-Napoca, sentința penală nr. 636 din 19 mai 2011, definitivă, disponibilă la adresa www.rolii.ro; Jud. Cluj-Napoca, sentința penală nr. 760 din 9 iunie 2011, disponibilă la adresa www.rolii.ro.

¹⁶ A se vedea Jud. Cluj-Napoca, sentința penală nr. 478 din 7 mai 2010, disponibilă la adresa www.rolii.ro.

¹⁷ A se vedea C.A. Cluj, secția penală și de minori, decizia nr. 820 din 8 octombrie 2014, definitivă, disponibilă la adresa www.rolii.ro; C.A. Cluj, secția penală și de minori, decizia nr. 1722 din 27 octombrie 2011, disponibilă la adresa www.rolii.ro; C.A. Cluj, secția penală și de minori, decizia nr. 1372 din 13 septembrie 2011, disponibilă la adresa www.rolii.ro.

¹⁸ A se vedea Trib. București, secția I penală, sentința penală nr. 125 din 30 ianuarie 2019, nedefinitivă, disponibilă la adresa www.rolii.ro.

dintre care 7 infracțiuni având consecințe deosebit de grave, și 30 de infracțiuni unice de înșelăciune.

5. Tulburarea de posesie

Dintre cele 44 de persoane juridice cercetate penal în perioada 2007 – 2019 pentru această infracțiune, (numai) trei au fost trimise în judecată.

Problema reținerii infracțiunii de tulburare de posesie potrivit art. 220 C.pen. din 1969 s-a ridicat într-o cauză în care s-a formulat plângere împotriva unei soluții de clasare. S-a reținut astfel că o societate care executase lucrări de reabilitare a unui drum național depozitase molozul provenit din respectivele lucrări pe terenul aparținând unei persoane, cu acordul primarului comunei în care se afla terenul. Apreciind că organele de urmărire penală nu au clarificat cine sunt făptuitorii în cauză, din probele administrate nereieșind cine anume a dat dispoziție să fie depozitat molozul și nici cine a realizat efectiv depozitarea molozului, instanța a decis admiterea plângerii și trimiterea cauzei la procuror în vederea începerii urmăririi penale¹⁹. Se cuvine menționat că, potrivit Codului penal în vigoare, infracțiunea ar fi fost incidentă doar dacă ar fi fost comisă prin violență, amenințare sau desființarea ori strămutarea semnelor de hotar (art. 256 C.pen.).

La o primă vedere, s-ar părea că infracțiunile contra patrimoniului sunt cel mai des întâlnite în practica judiciară în ceea ce privește persoanele juridice, după cum se află în vârf și în cazul persoanelor fizice. Datele statistice ne arată că, deși există relativ multe urmăriri penale pentru astfel de fapte²⁰, dosarele care ajung în fața instanțelor nu sunt atât de numeroase (prin comparație, ponderea dosarelor care au în vedere infracțiuni prevăzute în legi speciale este cu mult mai importantă). Iar dintre acestea, cele mai multe (peste 76%) au în vedere infracțiuni de înșelăciune, comise în general în cadrul relațiilor contractuale dintre societăți (de regulă de dimensiune redusă), reprezentantul legal al persoanei juridice inculpate fiind de asemenea cercetat. Dosarele de acest gen ne pot oferi informații importante despre tipologia faptelor comise de entitățile colective în această materie și pot orienta măsurile de prevenire și control.

Materialul a fost publicat în revista online a Facultății de Drept, [AUBD - Forum Juridic nr. 2/2020](#).

¹⁹ A se vedea Jud. Gherla, sentința penală nr. 982 din 7 iunie 2013, disponibilă la adresa www.rolii.ro.

²⁰ Infracțiunile de înșelăciune sunt cele pentru care persoanele juridice sunt cel mai des cercetate, după cele de evaziune fiscală.